

AURELIJA GRIŠKEVIČIENĖ
Vilniaus universitetas

SINTAKSINIŲ DUOMENŲ LAUKAS DVIKALBĖJE LIETUVIŲ LEKSIKOGRAFIJOJE

1. Įvadinės pastabos

Sintaksinės informacijos apie lemas ir jų ekvivalentus kiekis ir teikimas dvikalbiuose žodynuose nėra nauja tema leksikografijos teorijoje ir praktikoje. Apie aiškinamiesiems žodynams vertingus lietuvių kalbos sintaksinius duomenis yra atlikta gana išsami analizė (Jakaitienė 2006). Šio tyrimo rekomendacijos pravarčios sudarant ir rimtesnius dvikalbius žodynus su pagrindine lietuvių kalba, kurių adresatas – nelietuvis vartotojas, siekiantis aktyviai vartoti lietuvių kalbą (kalbėjimui, rašymui) ir todėl žodyne ieškantis ne tik lietuviškų lemu ekvivalentų kita kalba, bet ir papildomos informacijos apie lietuviškas lemas. Tiesa, tokių dvikalbių žodynų su pagrindine lietuvių kalba, kuriuose atsižvelgiama į vartotojo, kuriam lietuvių kalba yra svetimoji, poreikius, tėra išleistas tik vienas kitas [1]. Panaši situacija ir dvikalbių žodynų, kurių lietuvių kalba yra verčiamoji. Dauguma tokių žodynų skirti vartotojams lietuviams, taigi lietuviški ekvivalentai čia teikiami be papildomos gramatinės informacijos arba juose apie ekvivalentus teikiama informacija yra minimali: paprastai apsiribojama fonologine informacija – lietuviški ekvivalentai sukirčiuojami [2]. Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti sintaksinius duomenis, vertingus dvikalbiams žodynams, kuriuose lietuvių kalba yra verčiamoji ir pateikti rekomendacijas tokių žodynų sudarytojams. Ši tema iki šiol nenagrinėta turbūt pirmiausia dėl to, kad nebuvo praktinio poreikio tai daryti – žodynai, skirti vartotojui, kuriam lietuvių kalba yra svetimoji, nebuvo sudarinėjami ir leidžiami. Darbe remiamasi Oslo ir Vilniaus universitetų leksikografų patirtimi rengiant „Norvegų-lietuvių kalbų žodyną“, kuriame bene pirmą kartą bus bandoma rimčiau ir išsamiau atsižvelgti ir į vartotojo (norvego), kuriam lietuvių kalba yra svetimoji, interesus, bei teikti gramatinę informaciją ir apie norvegiškų lemu lietuviškus ekvivalentus.

2. Dvikrypčių žodynų specifika

Pagal teikiamos gramatinės ir kitos papildomos informacijos kiekį ir pobūdį, atsižvelgiant į dvikalbio žodyno pagrindinį adresatą (į tai, ar žodynas skirtas pagrindinės, ar verčiamosios kalbos gimtosios kalbos atstovui) ir į tai, ar žodynas yra receptyvusis, t.y. skirtas pasyviajam vartojimui – skaitymui ir klausymui, ar produktyvusis, t.y. skirtas aktyviajam vartojimui – rašymui ir kalbėjimui, paprastai skiriami keturi (o kartais net aštuoni) dvikalbių žodynų tipai (Svensén 2004: 17–19): L1->L2 [3] receptyvusis, L1->L2 produktyvusis, L2->L1 receptyvusis ir L2->L1 produktyvusis (Svensén 2004: 19–20). Dvikalbis žodynas, kurio pagrindinė kalba vartotojui yra svetimoji, o verčiamoji kalba – gimtoji, turi teikti daug informacijos apie lemą ir jos vartojimą, o žodynas, kurio pagrindinė kalba yra vartotojo gimtoji, o verčiamoji kalba yra vartotojui svetimoji, turi teikti daug informacijos apie ekvivalentus ir jų vartojimą, ir žymiai mažiau apie lemą ir jos vartojimą (Svensén 2004: 18).

Išleisti keturis tų pačių kalbų žodynus gali sau leisti tik didelės, daug vartotojų turinčios kalbų bendruomenės. Mažesnių kalbų žodynų paprastai išleidžiamas vienas variantas, o jei žodynas akademinis, mokomasis, kiek didesnės apimties ar pan., dažnai kuriamas dvikryptis [4] (angl. *bidirectional*) jo variantas (Svensén 2004: 22). Tai toks žodyno tipas, kuriame daugiau ar mažiau atsižvelgiama į abiejų kalbinių bendruomenių vartotojų interesus ir teikiama visiems keturiems anksčiau minėtiems žodynų tipams būdinga informacija: duodami abiejų kalbų kirčiai, teikiama ir lemų, ir jų ekvivalentų morfologinė, sintaksinė, stilistinė informacija ir t.t. Taigi tenkinant abiejų kalbų vartotojų poreikius galima kurti L1->L2 ir L2->L1 žodyną [5] (Svensén 2004: 22, 161). Visiems dvikrypčių dvikalbių žodynų sudarytojams reikia nuspręsti, kaip, atsižvelgiant į žodyno kalbų specifiką, jų gramatinės struktūros panašumus ir skirtumus, kuo geriau patenkinti abiejų kalbų bendruomenių atstovų poreikius: kiek ir kokios papildomos gramatinės informacijos teikti, kaip atrinkti vartotojui svarbiausią informaciją, kaip glaustai ir suprantamai ją pateikti, kad žodynas nebūtų perkrautas ir būtų patogus vartoti.

Itin profesionaliai parengtu dvikrypčiu žodynu laikomas „Didysis norvegų-rusų kalbų žodynas“ [6] (Nesset, Trosterud 2005). Šiame žodyne teikiama daug papildomos informacijos tiek apie norvegų kalbos lemas, tiek apie jų rusiškus ekvivalentus: duodami kirčiai, tarimas, kaitymo paradigmą nurodantys kodai, sudurtinių žodžių dėmenys, informacija apie veikslą, valentingumą, valdomus linksnius, alternatyvios žodžio formos, deminutyvai ir t. t. Nors šiame žodyne informacijos teikiama tikrai daug, gali kilti klausimas, kiek tos informacijos, perteiktos keliomis skirtingomis simbolių, kodų, santrumpų ir pan. sistemomis, sugeba suprasti vartotojas, ar tos papildomos informacijos kiekis neapsunkina patogumo tą žodyną vartoti, nes patogumas vartoti taip pat yra žodyno kokybės rodiklis (Jakaitienė 2005: 172), apie tai pastaruoju metu daug kalbama

ir atliekama įvairių tyrimų (pvz., Dziemianko 2006, Dziemianko 2011, Kennerman 2008). „Didžiojo norvegų-rusų kalbų žodyno“ indeksas perimtas ir pritaikytas ir rengiamame „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“, tačiau čia padaryta nemažai pakeitimų (plačiau apie tai žr. Griškevičienė, Berg-Olsen 2012). O informacijos apie „Norvegų-lietuvių kalbų žodyno“ lietuviškus ekvivalentus sistemą sudarė šio žodyno redakcinė kolegija, ieškodama kompromisų, kad būtų pateikta svarbiausia nelietuviui aktuali informacija apie lietuviškus ekvivalentus, bet taip pat ir kad žodynas nebūtų perkrautas papildoma informacija, kad būtų patogus vartoti. „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ nuspręsta teikti tokią informaciją apie lietuvių kalbą: sukirčiuoti lietuviškus ekvivalentus, teikti apie juos semantinę informaciją; stilistinę informaciją teikti, kai skiriasi norvegiškų lemų ir jų ekvivalentų stilistinės savybės. Prie lietuviškų ekvivalentų teikiama tokia gramatinė informacija: skliausteliuose prieš veiksmažodį teikiami veiksmažodžių perfekto priešdėliai, duodamos veiksmažodžių momentinio ir kartotinio veiksmo nuorodos, kai norvegų kalbos veiksmažodis turi keletą lietuviškų atitikmenų, kurie skiriasi tuo, kad žymi kartotinį (iteratyvinį) arba momentinį veiksmažodį, nurodomas tiesioginis negalininkinių veiksmažodžių valdymas, nurodomas prielinksnio valdomas linksnis, teikiamas lietuviško daiktavardžio skaičius (*pl* arba *sg*), kai jis nesutampa su antraštinio žodžio skaičiumi, prie profesijas, tautybes ir pan. žyminčių daiktavardžių duodami ir vyriškosios, ir moteriškosios giminės atitikmenys, žymimi mažybinės reikšmės žodžiai, kalbos dalis nurodoma, jei ji nesutampa su antraštinio žodžio kalbos dalimi. Ekvivalentų gramatinės, ypač sintaksinės, savybės taip pat iliustruojamos pavyzdžiais.

3. Sintaksinis duomenų laukas aiškinamuosiuose ir dvikalbiuose žodynuose

Kaip jau minėta, sintaksinių duomenų laukas labai priklauso nuo žodyno tipo. Dvikalbiai dvikrypčiai žodynai skiriasi nuo vienakrypčių žodynų pirmiausia tuo, kad vartotojas juose ne tik ieško ekvivalentų svetimąja kalba, bet ketina ir pats aktyviai ekvivalentus vartoti savo rašytiniame tekste, sakytinėje kalboje, versdamas tekstą į savo gimtąją kalbą. Tokiam vartotojui aktualu įvairūs sintaksiniai aspektai: veiksmažodžių valentingumas, įvairių kalbos dalių valdymas, žodžių sintaksinė pozicija sakinyje, priklausanti nuo žodžių tvarkos modelių, taip pat svarbūs ypatingi, išimtiniai, sintaksės požiūriu retesni ekvivalentų vartojimo atvejai.

Nuo aiškinamųjų žodynų dvikalbius žodynus skiria tai, kad parenkant sintaksinius duomenis, vertingus aiškinamajam žodynui, svarbu gerai suvokti tikrai vienos aprašomosios kalbos gramatinį tipą ir jai būdingus sintaksinius žodžių ryšius bei jų raiškos būdus (Jakaitienė 2006: 94). Čia svarbiausia yra atskleisti lemos gramatinės savybės. O dvikalbiuose dvikrypčiuose žodynuose svarbios ir lemų, ir jos ekvivalentų kita kalba gramatinės savybės, ypač jei žodyno kalbos yra labai skirtingų tipų, pavyzdžiui, viena analitinė, o kita – sintetinė. Sudarant dvikalbius žodynus labai svarbu suvokti abiejų žodyno kalbų gramatinius tipus, pažvelgti į juos iš kontrastyvinės

perspektyvos ir parodyti lemos bei jų ekvivalentų gramatinius skirtumus. Galima sakyti, kad tokiuose žodynuose pagrindinė kalba aprašoma „iš verčiamosios kalbos perspektyvos“ (Svensén 2004: 196). Pagrindinės ir verčiamosios kalbos savybės dažnai sutampa, bet taip pat dažnai gali ir nesutapti. Taigi dvikalbių žodynų sudarytojai turi gretinamuoju metodu palyginti daug sintaksinių konstrukcijų porų (Svensén 2004: 198). Gretinimas yra vienas svarbiausių dvikalbių žodynų sudarymo metodų: gretinant randami ir atrenkami žodyno kalbų skirtumus atskleidžiantys žodžių junginiai, o tai – svarbi dvikalbio žodyno iliustracinė medžiaga. Tačiau manoma, kad ir abiejose kalbose sutampanti informacija taip pat neturėtų būti nuvertinama ir atmetama (Berkov 1996: 123).

Patirtis rodo, kad dvikalbiame žodyne prie ekvivalentų nereikia nurodyti kalbos dalies, kuri perteikia pačią bendriausią sintaksinę informaciją apie lemą, nes ekvivalentų kalbos dalys paprastai sutampa su antraštinio žodžio dalimis. Ekvivalento kalbos dalį galima nurodyti nebent tada, kai ji nesutampa su antraštinio žodžio kalbos dalimi. Kaip jau minėta, taip daroma rengiamame „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“, pvz., **halv a1 1.** (*halvdel*) pusė^{subst}.

Taip pat dvikalbiuose žodynuose nėra labai aktualu atsižvelgti į aiškinamiesiems žodynams skirtą rekomendaciją stengtis atskleisti sudėtingo junglumo ypatybes ir jas kaip nors parodyti žodyno straipsnyje (Jakaitienė 2006: 99), nes tai jau gramatinės subtilybės, o dvikalbiuose žodynuose svarbiausia rasti ekonominę galimybę pateikti pagrindinius dalykus apie abi kalbas.

Pagrindinė rekomendacija, kad aiškinamuosiuose žodynuose geriau teikti jungimosi išgales atskirame sintaksiniame žodyno straipsnio lauke, o ne pavyzdžiuose (Jakaitienė 2006: 102), taip pat nelabai aktuali dvikalbių žodynų sudarytojams, nes tokių laukų kūrimas labai apkrautų straipsnį, vargu, ar būtų galima rasti tam tinkamą techninį sprendimą [7].

Ir aiškinamuosiuose, ir dvikalbiuose žodynuose ypač svarbu parodyti prijungiamuosius ryšius, o tiksliau – valdymo ryšius, nes derinimo ir šliejimo siejamų žodžių reikšmės nereikalauja, kad būtinai būtų išreikšti sintaksiniai jų požymiai, priklausomieji žodžiai tik apibūdina daiktą ar veiksmą, bet jie nėra būtini pagrindinio žodžio reikšmei suvokti (Jakaitienė 2006: 94). Į aiškinamojo žodyno straipsnį „reikia įtraukti tuos morfosintaksinius rodiklius ar pozicinius požymius, kurie atskleidžia jų semantiškai relevantiškus sintaksinius ryšius, t. y. tuos, be kurių negalima suvokti antraštinio žodžio reikšmių“ (Jakaitienė 2006: 95). Dvikalbiuose dvikrypčiuose žodynuose aktualu atskleisti ne tik lemos, bet ir verčiamosios kalbos ekvivalentų sintaksines savybes. Kai atsižvelgiama ir į verčiamosios kalbos specifiką, atsiranda daug papildomos informacijos, nes iliustruojamos ne tik lemos, bet ir ekvivalentų morfosintaksinės savybės. „Norvegų-lietuvių kalbų žodyno“ sudarytojų patirtis rodo, kad į abi kalbas atsižvelgti vienodai vargu ar įmanoma, verčiamoji kalba turbūt vis tiek nukenčia, nes žodynų indeksai paprastai

sudaromi orientuojantis į pavyzdžius, iliustruojančius lemą, o išanalizuoti ir atspindėti visų verčiamosios kalbos ekvivalentų gramatiką yra sudėtinga, tam reikia atskirai įvertinti kiekvieno ekvivalento sintaksines savybes, kruopščiai atrinkti tas, kurios turi būti parodytos straipsnyje bei iliustruotos pavyzdžiais. Pernelyg kruopštūs bandymai sudėti kuo daugiau informacijos apie ekvivalentus smarkiai didina straipsnį, o tai trikdo vartotoją. Taigi visiškai atspindėti ir lemos, ir ekvivalentų visų morfosintaktinių rodiklių turbūt neįmanoma, nors ir siekiama.

4. Sintaksinis laukas dvikalbiuose žodynuose su verčiamąja lietuvių kalba

4.1. Veiksmažodžių valdymas

Leksikografų teoretikų nuomone, svarbiausia sintaksinės informacijos dalis aiškinamuosiuose žodynuose yra valdymo ryšiai. Žodynų autoriai gali rinktis jų nurodymo būdus ar simbolius, tik svarbu, kad pasirinkti būdai būtų paaiškinti ir nesunkiai suprantami vartotojams. Tačiau retame žodyne tai daroma, apie antraštinio žodžio junglumą paprastai sužinoma iš pavyzdžių (Jakaitienė 2006: 101). Šią informaciją svarbu teikti ir apie verčiamosios kalbos ekvivalentus dvikalbiuose žodynuose, nors papildomos informacijos teikimo prie ekvivalentų galimybės yra labiau ribotos dėl vietos stokos, dėl patogumo vartoti, todėl labai svarbų vaidmenį čia atlieka ir pavyzdžiai.

Dvikalbiuose žodynuose verčiamosios kalbos žodžių sintaksines savybes įprasta parodyti dviem būdais: prie ekvivalentų ir pavyzdžiais (Svensén 2004: 198). Prie ekvivalentų žodynuose dažniausiai teikiamos valdomų linksnių arba prielinksninių junginių nuorodos. Linksniai gali būti nurodomi linksnių kodais / santrumpomis (pvz., + Gen, +Acc, +Dat) arba linksnius nurodančiais klausimais (pvz., *ko*, *ką*, *kam*). Pastarasis būdas praktiškesnis, aiškesnis nelingvistui, todėl buvo pasirinktas ir „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“. „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ dėl riboto laiko ir resursų nuspręsta apsiriboti elementaria gramatine lemų ekvivalentų analize ir teikti tik minimalią sintaksinę informaciją. „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ prie lietuviškų ekvivalentų nurodomas tiktai svarbiausias nelietuviams vartotojams naudingas su veiksmažodžių valdymu susijęs aspektas – negalininkinis tiesioginis valdymas. Jis nurodomas tik prie iš vieno žodžio sudarytų ekvivalentų, o prie ekvivalentų, kurie yra žodžių junginiai, nenurodomas, pvz.,

ánføre 1. (*lede*) vadovauti (*kam*) ▶ *delegasjon* ble *ánført* av *utenriksministeren* delegacijai vadovavo užsienio reikalų ministras [8]

Nors „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ teikiamos tik negalininkinio tiesioginio valdymo nuorodos, žodyno autorių patirtis rodo, kad žodynas nebūtų pernelyg apkrautas, patogumas vartoti nenukentėtų, o vartotojas turėtų daugiau naudoti, jei valdymo nuorodos būtų teikiamos ir prie tų ekvivalentų, kurie yra žodžių junginiai, pvz.: *vanære* ~ (*pa*)daryti (*kam*) *gėdą*, *nuplėšti* (*kam*) *garbę*; *varetektsfengsle* ~ taikyti (*kam*) *kardomąjį kalinimą* {*suėmimą*}; *avkriminalisere* ~ dekriminalizuoti, *nebelaikyti* (*ko*) *kriminaliniu nusikaltimu* ir t.t. Toks detalesnis veiksmažodžio junglumo

(valentingumo) nurodymas padėtų išlaikyti ir straipsnio vientisumą, nes valentingumas būtų nurodomas prie visų ekvivalentų, neatsižvelgiant, ar tai pavieniai žodžiai, ar žodžių junginiai, pvz., *avlaste ~ sumažinti (kam) krūvį, palengvinti (kam) darbą, padėti (kam)*.

Plačiau lietuviškų ekvivalentų sintaksinės savybės, jų įvairovė „Norvegų–lietuvių kalbų žodyne“ atskleidžiama pavyzdžiuose. Pavyzdžiai esti dviejų rūšių, vadinamieji „mirę“ (angl. *dead examples*, norv. *dode eksempler*) ir „gyvi“ (angl. *life examples*, norv. *levende eksempler*). „Mirę“ pavyzdžiai – tai tam tikros formulės, kuriose vartojamos linksnius atstojančios santrumpos, pvz.: *være hildet (i noe) ~ būti valdomam {apakintam} (ko); hogge tak (i noe) ~ sugriebti {sučiupti} (už ko); hoppe inn (i noe) ~ išokti (į ką)*, o „gyvi“ pavyzdžiai – tai standartiniai žodžių junginiai, pvz.: *være hildet i fordommer ~ būti valdomam stereotipų, jeg hogg tak i armen hans ~ aš sugriebiau jam už rankos, hoppe inn i en bil ~ išokti į mašiną*. Ir vienu, ir kitų pavyzdžių vartojimas turi privalumų ir trūkumų. Kurios nors kalbos gimtakalbiams skirtuose pasyviuose žodynuose (L2->L1 žodynuose) vartotini tikrai „mirę“ pavyzdžiai, „gyvais“ pavyzdžiais vartotojas tik gaišinamas, nes turi susidaryti formules pats (Svensén 2004: 202). „Mirę“ pavyzdžiai vartotojui yra suprantamesni, saugesni, patogesni, tačiau jie ne visada parankūs dvikalbiams žodynams dėl žodyno kalbų gramatinių sistemų skirtumų, „mirę“ pavyzdžiai dažnai būna sunkiai išverčiami, verčiamosios kalbos veiksmožodžiai sakinyje gali atrodyti kitaip negu formulėje (pvz., plg. norv. *være til gagn (for noen) ~ būti naudingam (kam)* ir *det er til gagn for oss ~ tai mums naudinga*) ir t.t. Taigi rekomenduotina neapsiriboti viena ar kita pavyzdžių rūšimi, o vartoti abi: po „mirusio“ pavyzdžio papildomai duoti ir „gyvų“ su įvairiomis galimomis tos sintaksinės konstrukcijos transformacijomis (Svensén 2004: 204). Pavyzdžiui, po apibendrinto „mirusio“ pavyzdžio konkrečiais „gyvais“ pavyzdžiais galima parodyti, kad sinoniminiai veiksmožodžiai *trūkti* ir *stigti* jungiami su naudininku išreikštu sintaksiniu partneriu, o *stokoti* – su vardininku:

ópprádd 1. (*i beit*) neturintis, pritrūkęs ▶ *være ópprádd (for noe) trūkti {stigti, stokoti} (ko); de er ópprádd for pènger* jiems trūksta {stinga} pinigų, jie stokoja pinigų

Vienodą informaciją perteikiantys „mirę“ ir „gyvi“ pavyzdžiai nerekomenduojami, jie užima vietą, o nieko naujo neparodo. Pavyzdžiui, veiksmožodžio *hegne* straipsnyje galima būtų „mirusį“ pavyzdį išbraukti, palikti tikrai „gyvus“, nes jais parodoma, kad lietuviški ekvivalentai (*ap*)*saugoti* ir (*ap*)*ginti* jungia skirtingus semantinius partnerius, o veiksmožodžio *hekte* straipsnyje pakaktų abstraktaus „mirusio“ pavyzdžio, konkrečia ir perkeltine reikšme vartojami „gyvi“ pavyzdžiai nieko naujo apie šį junginį nepasako:

hègne (*ap*)*saugoti*, (*ap*)*ginti* ▶ *hègne (om noe) (ap)saugoti {(ap)ginti} (ką); hègne om privátlivets fred* (*ap*)*saugoti* asmeninio gyvenimo ramybę; *hègne om ytringsfriheten* (*ap*)*ginti* žodžio laisvę

hèkte (...) ▶ *hèkte seg opp* (i noe) užsikabinti (už ko) ▶ *kjølen hèktet seg opp i en spiker* suknelė užsikabino už vinies; (*prk.*) *hèkte seg opp i detaljer* užsikabinti už smulkmenų

Apskritai, pavyzdžiais galima ir būtina išryškinti įvairias, ypač nesutampančias, to paties straipsnio lietuvių kalbos ekvivalentų sintaksines savybes. Pavyzdžiui, norvegiško veiksmažodžio *like* lietuviški ekvivalentai *mėgti* ir *patikti* jungia skirtingų linksnių subjektus: *mėgti* vartojamas su vardininku išreikštu subjektu, o *patikti* su naudininko linksniu išreikštu subjektu:

like A. (*vt*) *mėgti*, *patikti* ▶ *líker du fisk?* ar *mėgsti žuvį?*; *líkte du filmen?* ar tau patiko filmas?; *jeg líker ham ikke* man jis nepatinka; *jeg líkte filmen godt {dårlig}* man patiko {nepatiko} filmas; *han líker å rúsle {gå tur}* i skógen jam patinka {jis mėgsta} vaikštinėti {vaikščioti} po mišką

Pavyzdžiais rodomas ir veiksmažodžio galėjimas prijungti bendraties konstrukcijas bei šalutinius sakinius, pvz.:

ònske 1. (*ville*) norėti (*ko*); trokšti (*ko*); pageidauti (*ko*) ▶ *hva ònsker De?* ko (Jūs) pageidaujate?; *han ònsker å bli kjent med deg* jis nori susipažinti su tavimi {Jumis}; *jeg skùlle ònske at våren kom snart* norėčiau, kad greitai ateitų {prasadėtų} pavasaris

Beje, veiksmažodžių savybė jungti bendraties konstrukcijas galėtų būti rodoma ne tik pavyzdžiuose, bet ir prie ekvivalentų, pvz., *vegre seg ~ atsisakyti (kq daryti)*, *nesutikti (ko daryti)*, *nenorėti (ko daryti)*.

4.2. Valentingumas

Parodant veiksmažodžio vartojimą žodyno straipsnyje svarbi ir veiksmažodžio būtinųjų ir nebūtinųjų palydovų išsami analizė ir atranka. Būtinaisiais palydovais laikomi tie, kurie reikalingi gramatiškai taisyklingam ir semantiškai reikšmingam posakiui sudaryti, o nebūtinieji gali būti praleisti (Svensén 2004: 187). Kiek nebūtinųjų palydovų įtraukti į veiksmažodžio straipsnį turi nuspręsti leksikografai. Valentinės savybės svarbios pateikiant informaciją apie lemą, tačiau ne mažiau svarbu yra atsižvelgti ir į ekvivalentų valentingumą. Daugeliu atveju lemu ir ekvivalentų valentingumas sutampa, tačiau neretai jis skiriasi. Būtent tokius atvejus svarbu leksikografams pastebėti ir parodyti (plačiau apie kontrastyvinę perspektyvą žr. sk. 4.3.).

Minimali galima valentingumo informacija prie lietuviškų ekvivalentų – būtinųjų palydovų nuorodos, pvz., *kreve ~ reikalauti (ko)*. Nebūtinuosius palydovus prie ekvivalentų nurodyti nebūtina, tačiau galima, pvz., *anklage ~ (ap)kaltinti (kuo)* [9]. Jei pasirenkama nebūtinųjų palydovų prie ekvivalentų neteikti, juos būtina nurodyti pavyzdžiuose, pvz., *du har ikke noe å anklage meg for ~ neturi kuo manęs apkaltinti*. Kadangi „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ teikiamos tik negalininkinio tiesioginio valdymo nuorodos, galininkinį valdymą galima būtų rekomenduoti teikti prie tų lietuviškų ekvivalentų, kurie turi ir galininku, ir kitais linksniais išreikštų privalomų palydovų, pvz., *oppnevne ~ paskirti (kq kuo)*. Taip veiksmažodžių valentingumas būtų atspindėtas

visas, o ne iš dalies. Jei pasirenkama galininkinio valdymo neduoti, toks valdymas būtinai turi būti atspindėtas pavyzdžiuose pvz., *han ble oppnevnt som forsvarer ~ ji paskyrė gynėju*.

Valentingumo nuorodos gali būti vartojamos veiksmažodžio reikšmei konkretinti, tokiu atveju vartotinos labai įvairios, taip pat ir netiesioginio valdymo, nebūtinųjų valentinių palydovų ar kt. nuorodos, pvz.: *vedta ~ sutikti (su kuo)* plg. *sutikti (ką)*; *varte ~ tupinėti, šokinėti (apie ką)* plg. intranzityvinius *tupinėti, šokinėti* ir pan.

4.3. Kontrastyvinis aspektas

Kalbant apie veiksmažodžio junglumą / valdymą, aiškinamuosiuose žodynuose nustatomi veiksmažodinės lemos junglumo modeliai, atrenkami tipiškiausi junginiai, parodoma, kas su tuo veiksmažodžiu sudarytuose junginiuose yra atlikėjas, kas objektas, parodomas veiksnio funkciją atliekantis veiksmažodžio partneris ir t. t. (Jakaitienė 2006: 96). Tokia išsami informacija galima aiškinamuosiuose žodynuose, o dvikalbiuose dvikrypčiuose žodynuose ji labiausiai aktuali tais atvejais, kai verčiamosios kalbos ekvivalentas skiriasi nuo lemos, pavyzdžiui, reikalauja kokio linksnio, objektą reiškiantį žodį jungia per tam tikrą prielinksinį, vartojamas beasmenėje ar kokioje nors ypatingoje konstrukcijoje, vartojamas tik aktyvo arba pasyvo forma, kuri nesutampa su lemos ir t. t. Pavyzdžiui, norvegiškas veiksmažodis *ape ~ šaipytis* objektą jungia per prielinksinį *med* (prielinksnis *med* dažniausiai lietuvių kalboje atitinka prielinksinį *su*, todėl lietuviui vartotojui šioje situacijoje nenumanomas): *ape med sin venn ~ šaipytis {pasišaipyti} iš savo draugo*. Norvegiškas veiksmažodis *harselere ~ juoktis, šaipytis, tyčiotis* objektą jungia per prielinksinį *over* (pvz., *harselere over forslaget ~ juoktis {šaipytis, tyčiotis} iš pasiūlymo*), veiksmažodis *harmonere ~ derėti, tikti* taip pat objektą jungia per prielinksinį *med* (pvz., *interiøret skal harmonere med husets arkitektur ~ interjeras turi derėti prie namo architektūros*), o veiksmažodis *bestemme ~ nutarti, nuspręsti, apsispręsti* be to, kad vartojamas su prielinksniu *for*, dažniausiai vartojamas sangrąžine forma, t. y. vartojamas su papildiniu, išreikštu sangrąžiniu įvardžiu *seg ~ save* (pvz.: *vi bestemte oss for dette huset ~ mes pasirinkome šį namą; jeg har bestemt meg for å reise i morgen ~ aš nusprendžiau išvažiuoti rytoj*).

Norvegų ir lietuvių kalbose dažnai nesutampa tos pačios reikšmės veiksmažodžių tiesioginis ir netiesioginis valdymas. Lietuvių kalbos veiksmažodžių tiesioginio valdymo atvejais svarbu parodyti valdomą linksnį, pvz., norvegų kalbos veiksmažodis *handle ~ prekiauti* objektą jungia netiesiogiai, per prielinksinį *med*, o lietuvių kalbos ekvivalentas prekiaavimo objektą nurodantį daiktavardį valdo tiesiogiai ir reikalauja įnagininko, tačiau prekiaavimo partnerį nurodantį daiktavardį taip pat jungia per prielinksinį: *handle med kull ~ prekiauti anglimi; handle med Litauen ~ prekiauti su Lietuva*. Veiksmažodis *helle ~ nulenkti, palenkti* objektą jungia per prielinksinį *på*, o jo lietuviškas ekvivalentas tiesiogiai jungia galininką: *helle på hodet ~ palenkti {nulenkti} galvą*.

Žodyno straipsnyje taip pat svarbu parodyti ir priešingus atvejus, kai norvegiški veiksmažodžiai valdo tiesiogiai, o lietuviški netiesiogiai, pvz., norvegiški veiksmažodžiai *anmelde* ~ *pranešti* ir *angå* ~ *būti susijusiam* objektą jungia tiesiogiai, o jų lietuviški ekvivalentai per prielinksnius *apie, su: anmelde et dødsfall* ~ *pranešti apie mirtį; en sak som angår alle* ~ *klausimas, susijęs su visais*.

Nors „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ prie lietuviškų ekvivalentų informacija teikiama tik apie tiesioginio valdymo atvejus, rekomenduotina žodynuose su verčiamąja lietuvių kalba teikti ir netiesioginio valdymo informaciją, t. y. nurodyti per kokį prielinksnį prie veiksmažodžio jungiamas objektas. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai veiksmažodis objektą jungia ir tiesiogiai, ir netiesiogiai. Tokiu atveju tiesioginio valdymo nuoroda vartotoją iš dalies klaidina arba informuoja nepakakamai, nes gali būti suprasta, kad veiksmažodžiui būdingas tiktiesioginis valdymas, o netiesioginis nebūdingas, pvz., veiksmažodis *paversti* valdo įnagininką, tačiau gali objektą jungti ir per prielinksnį *i*, todėl abi junglumo galimybės galėtų būti atspindėtos ir prie ekvivalento, ne tik pavyzdžiuose:

ómskape paversti (*i kq, kuo*)• *prinsésen i èventyret ble ómskapt til en and* princesė pasakoje buvo paversta į antį; *de grèide å ómskape órkenen til en blòmstrende håge* jie sugebėjo paversti dykumą žydinčiu sodu

Pavyzdžiais galima ir būtina išryškinti ir kitas, ypač nesutampančias, norvegiškų lemų ir jų lietuvių kalbos ekvivalentų sintaksines savybes, pavyzdžiui, asmeninio ir beasmienio veiksmažodžių vartojimo skirtumus. Štai norvegų kalbos asmeninių veiksmažodžių *trengje* ~ *reikėti*, *lykkes* ~ *pavykti* lietuviški ekvivalentai vartojami beasmeniuose sakiniuose, sudarytuose iš tarinio ir papildinių: *jeg trenger hjelp* ~ *man reikia pagalbos; han lyktes godt {dårilig}* ~ *jam pavyko {nepavyko}*). Pavyzdžiuose galima parodyti ir įmanomą subjekto (tautologinio vardininko) vartojimą iš savaiminį veiksmažodžių sudarytuose vienanariuose sakiniuose (norvegiškuose sakiniuose toks reiškinytis neegzistuoja, tačiau veiksnys norvegų kalbos sakinyje yra privalomas, kai veiksmo atlikėjo nėra, jo pozicija užpildoma formaliuoju veiksmiu *det*): *det regner* ~ *lyja (lietus)*. Pavyzdžiais galima parodyti neveikiamosios rūšies veiksmažodžio formos vartojimą, ypač, kai ji susijusi su lietuviško ekvivalento parinkimu, pavyzdžiui, veiksmažodžio *hele* ~ *pagydyti, išgydyti* neveikiamosios rūšies forma į lietuvių kalbą verčiama veiksmažodžiu *sugyti: et slikt brudd heles på ca. seks uker* ~ *toks lūžis sugyja maždaug per šešias savaites*.

Pavyzdžiai tinka parodyti specifinėms sintaksinėms konstrukcijoms, būdingoms tik norvegų kalbai, o lietuvių kalboje neegzistuojančioms, pavyzdžiui, kad norvegiškas veiksmažodis *gjøre* ~ *daryti, veikti* atsakymuose į klausimus vartojamas kaip pavaduojantis veiksmažodis (pvz.: *Kjenner du ham? — Ja, det gjør jeg. {Nei, det gjør jeg ikke.}* ~ *Ar jį pažįsti? — Taip, pažįstu. {Ne, nepažįstu.}*; *i*

fjor gikk han på ski mer enn han noensinne har gjort ~ pernai jis slidinėjo daugiau negu kada nors anksčiau; forstå(r) meg gjør hun ikke ~ ji (visai) manęs nesupranta). Dar vienas lietuviui vartotojui naudingas pavyzdys – specifinės norvegiškos sintaksinės konstrukcijos su judėjimo veiksmažodžių dalyviais (pvz., *han kom løpende {kjørende} ~ jis atbėgo {atvažiavo}*) ir t.t.

Pavyzdžiuose, o ne prie ekvivalentų, gali būti perteikiamos ir kitokios junglumo galimybės, taip pat ir abiejose kalbose sutampantys junglumo atvejai, pavyzdžiui, to paties prielinksnio vartojimas abiejose kalbose (pvz.: *appellere til velgerne ~ kreiptis į rinkėjus; appellere til (noens) følelser {fornuft, samvittighet} ~ apeliuoti į (kieno) jausmus {protą, sąžinę}*), tiesioginis galininkinis valdymas (pvz., *jeg skal ikke hefte deg ~ negaišinsiu tavęs*) ir pan.

4.4. Tranzityvumo ir intransityvumo pažymos

Kiekvieno žodyno redaktorių valia – pasirinkti, ar dėti tranzityvumo ir intransityvumo žymas žodyne. Tranzityvumo ir intransityvumo sąvokos yra suprantamos lingvistams, o dažnam eiliniam vartotojui šie terminai nieko nesako. Beje, ir patys lingvistai tranzityvumo sąvoką interpretuoja skirtingai (Jakaitienė 2006: 98). Dėl to kai kurie leksikografai siūlo šių žymų visai atsisakyti (Jakaitienė 2006: 98). Praktinėje leksikografijoje gali būti priimtina paprasta tranzityvumo samprata, tokia, kaip ji apibrėžta akademinėje norvegų kalbos gramatikoje (Faarlund, Lie, Vannebo 1997: 663): tranzityvumas yra veiksmažodžio gebėjimas prisijungti objektą / papildinį. „Norvegų-lietuvių kalbų žodyne“ straipsnio struktūra perimta iš „Didžiojo norvegų-rusų kalbų žodyno“. Veiksmažodžio tranzityviniam, intransityviniam, sangražiniam [10] vartojimui skiriamos atskiros straipsnio struktūrinės dalys, žymimos santrumpomis vt, vi, vr.

Dvikalbių žodynų sudarytojai, kurie žodyne duoda tranzityvumo ar intransityvumo pažymas, susiduria su įvairiomis papildomomis su tuo susijusiomis problemomis, pavyzdžiui, gali nesutapti lemos ir ekvivalentų tranzityvumas. Tokiais atvejais reikia spręsti dilemą: ieškoti ne visai tikslaus, tačiau to paties tranzityvumo ekvivalento verčiamąja kalba, ar į tranzityvumo nesutapimus nekreipti dėmesio. Pavyzdžiui, norvegiško veiksmažodžio *vike* intransityvinį vartojimą nurodančioje straipsnio dalyje antrosios ir trečiosios reikšmės lietuviški ekvivalentai yra tranzityviniai veiksmažodžiai; veiksmažodžio *vifte* pirmosios ir trečiosios reikšmės lietuviški ekvivalentai yra tranzityviniai veiksmažodžiai, tai aiškiai atskleidžia ir pavyzdžiai:

vike (...) **B.** (vi) **1.** (*trekke seg tilbake*) trauktis, pasitraukti, atsitraukti ▶ *vike for fienden* atsitraukti nuo priešų; *ikke vike fra (noens) side* nesitraukti (*nuo ko*) **2.** (*gi plass for*) praleisti, duoti kelią ▶ *vike for møtende trafikk* praleisti priešpriešiais važiuojančius automobilius **3.** (*gi tapt for*) nusileisti (*kam*), pasiduoti (*kam*) ▶ *vinteren måtte vike for våren* žiema turėjo pasiduoti pavasariui;

vifte **A.** (vi) **1.** (*gjøre raske bevegelser*) mojuoti, mosuoti, mosikuoti ▶ *vifte med flågget {lømmetorkleet}* mojuoti vėliava {nosinaite}; *húnden vifter med hålen* šuo vizgina uodegą **2.** (*vaie*)

plazdėti, pleventi ▶ *gardinen viftet i vinden* užuolaida plazdėjo vėjyje 3. (*skilte med*) šnek. puikuotis (*kuo*), pasipuikuoti (*kuo*) ▶ *han liker å vifte med sine kunnskaper i tusk* jis mėgsta pasipuikuoti vokiečių kalbos žiniomis

Taip pat pasitaiko atvejų, kai tos pačios lemos keli lietuviški ekvivalentai vieni esti tranzityviniai, o kiti – intransityviniai, pvz., *ape* ~ (*pa*)*mėgdžioti*; *beždžioniauti*. Tokiais atvejais ekvivalentų sintaksinių savybių skirtumus būtina parodyti pavyzdžiais.

Šie pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, kad tiek lemų, tiek jų ekvivalentų priskyrimo tranzityviniams ir intransityviniams veiksmažodžiams žymėjimas gali trikdyti vartotoją, apsunkinti leksikografų darbą, todėl nebūtinai teiktinas dvikalbiuose žodynuose.

4.5. Kitų kalbos dalių valdymas

Nors žodynuose daugiausiai dėmesio skiriama veiksmažodžio valentingumui, tiek aiškinamuosiuose, tiek dvikalbiuose žodynuose rekomenduojama nepamiršti pateikti ir daiktavardžių, būdvardžių, prielinksnių, skaitvardžių valdymo (Jakaitienė 2006: 100–101, Svensén 2004: 188). „Norvegų–lietuvių kalbų žodyne“ tai daroma tik pavyzdžiuose, tačiau valdymo nuorodos ir prie kitų kalbos dalių įmanomos pateikti tuo pačiu būdu kaip ir prie veiksmažodžių, ir vartotojui būtų naudingos, pvz.:

ànlegg (...) 6. (*medfødt evne*) gabumai^{pl} (*kam*); polinkis (*i kq*)

full 1. (*fylt*) pilnas (*ko*), kupinas (*ko*), sklidas (*ko*)

òppe (...) 4. (*framme*) priekyje (*ko*), priešakyje (*ko*)

ómstrukturere pakeisti (*kieno*) struktūrą, restruktūrizuoti, pertvarkyti, reorganizuoti

5. Išvados

Dvikalbiuose dvikrypčiuose žodynuose aktualu atskleisti ne tik lemų, bet ir verčiamosios kalbos ekvivalentų sintaksines savybes. Informacija, kurią svarbu nurodyti apie dvikrypčio žodyno verčiamosios (lietuvių) kalbos ekvivalentus, yra ta pati, kaip ir lemų: veiksmažodžio junglumas, valdymo ryšiai, valentingumas. Vertingiausia informacija dvikalbio žodyno vartotojams yra atrinkta kontrastyviniu metodu ir iliustruojanti žodyno kalbų sintaksinius skirtumus. Dvikalbiuose dvikrypčiuose žodynuose sintaksinė informacija itin aktuali tais atvejais, kai verčiamosios kalbos ekvivalentas skiriasi nuo lemos, pavyzdžiui, reikalauja kokio linksnio, objektą reiškiantį žodį jungia per tam tikrą prielinksnį, vartojamas beasmenėje ar kokioje nors ypatingoje konstrukcijoje ir t. t.

Sintaksiniai duomenys teiktini prie lietuviškų ekvivalentų arba iliustruojami pavyzdžiais. Prie ekvivalentų teiktinos linksnių bei prielinksninių junginių nuorodos, rodoma veiksmažodžių savybė prijungti bendraties konstrukcijas. Minimali sintaksinė informacija teiktina dvikalbiuose dvikrypčiuose žodynuose su verčiamąja lietuvių kalbą – veiksmažodžio tiesioginio negalininkinio

valdymo nuorodos. Prie ekvivalentų būtina teikti būtinųjų palydovų nuorodas, o nebūtinuosius palydovus rekomenduojama parodyti pavyzdžiuose. Žodynuose su verčiamąja lietuvių kalba rekomenduojama teikti ir tiesioginio, ir netiesioginio valdymo informaciją. Taip pat rekomenduojama valdymo nuorodas teikti ne tik prie ekvivalentų, kurie yra pavieniai žodžiai, bet ir prie ekvivalentų, kurie yra žodžių junginiai. Valentingumo nuorodos taip pat teiktinos veiksmažodžio reikšmei konkretinti. Tokiu atveju vartotinos labai įvairios, taip pat ir netiesioginio valdymo, nebūtinųjų valentinių palydovų ar kt. nuorodos.

Pavyzdžiuose rodoma lietuviškų ekvivalentų sintaksinių savybių įvairovė, išryškinamos įvairios, ypač nesutampančios, norvegiškų lemų ir jų lietuvių kalbos ekvivalentų sintaksinės savybės, rodomos specifinės tik žodyno pagrindinei kalbai būdingos sintaksinės konstrukcijos, kurios lietuvių kalboje neegzistuoja, čia taip pat gali būti perteikiami abiejose kalbose sutampantys junglumo atvejai.

Dėl lemos ir ekvivalentų tranzityvumo nesutapimų veiksmažodžių priskyrimo tranzityviniams ir intranzityviniams veiksmažodžiams žymėjimas gali trikdyti vartotoją, apsunkinti leksikografų darbą, todėl nebūtinai teiktinas dvikalbiuose žodynuose

Dvikalbiuose žodynuose rekomenduotina teikti ne tik veiksmažodžių, bet ir daiktavardžių, būdvardžių, prielinksnių, skaitvardžių valdymo nuorodas.

Turint omenyje, kad gramatinė informacija dvikrypčiuose žodynuose teikiama ir apie lemas, ir apie ekvivalentus, svarbu atsižvelgti ir į vietos ekonomiką, patogumą žodyną vartoti.

Patirtis rodo, kad į abi dvikalbio dvikrypčio žodyno kalbas atsižvelgti vienodai vargu ar įmanoma, verčiamoji kalba nukenčia, nes žodynų indeksai paprastai sudaromi orientuojantis į pavyzdžius, iliustruojančius lemą, o išanalizuoti ir atspindėti visų verčiamosios kalbos ekvivalentų gramatiką yra sudėtinga.

Literatūra

Berkov, V. P. et al. 2003: *Stor norsk-russisk ordbok*, Oslo: Kunnskapsforlaget.

Berkov, V. P. 1996: *Двухязычная лексикография*, С.-Петербург: издательство С.-Петербургского университета

Dziemianko, A. 2006: *User-friendliness of Verb Syntax in Pedagogical Dictionaries of English* (Lexicographica Series Maior, Volume 130.), Tübingen: Max Niemeyer.

Dziemianko, A. 2011: User-friendliness of Noun and Verb Coding Systems in Pedagogical Dictionaries of English: A Case of Polish Learners. *International Journal of Lexicography* 24.1, 50–78.

Faarlund, J. T., Lie, S., Vannebo, Kj. I. 1997: *Norsk referansegrammatikk*, Oslo: Universitetsforlaget.

Galnaitytė, E. 2003: *Rusų-lietuvių lietuvių-rusų kalbų žodynas*, Vilnius: Žodynas.

Gellerstam, M. 1999: LEXIN – lexikon för invandrare. *Lexiconordica* 6, 3–17.

Griškevičienė, A. 2012: Sangražinių veiksmažodžių teikimas dvikalbiuose žodynuose. *Žmogus ir žodis. Svetimosios kalbos*. 14 (3), 21–26.

Griškevičienė, A., Berg-Olsen, S. 2012: A golden mean? Compromises between quantity of information and user-friendliness in the bidirectional Norwegian-Lithuanian Dictionary. R. Vatvedt Fjeld and J. M. Torjusen (eds.) *Proceedings of the 15th EURALEX International Congress*. Oslo: University of Oslo, Department of Linguistics and Scandinavian Studies, 648–653.

Jakaitienė, E. 2005: *Leksikografija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Jakaitienė, E. 2006: Sintaksinių duomenų laukas aiškinamajame žodyne. R. Petrokienė et al. (red.), *Aiškinamųjų bendrinės kalbos žodynų aktualijos*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 92–104.

Kernerman, A. 2008: Improving Dictionaries. E. Bernal & J. DeCesaris (eds.), *Proceedings of the XIII Euralex International Congress*, Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, 1259–1263.

Lanza, S. M. 2010: *Italų-lietuvių kalbų žodynas*, Kaunas: Aesti.

Lemchenas, Ch. (sud.) 2001: *Didysis rusų-lietuvių kalbų žodynas dviem tomis*, 2-oji patais. ir papild. laida. Žodyno antrąjį leidimą papildė ir parengė O. Aleknavičienė, J. Kardelytė, D. Midvikienė, L. M. Sidarienė, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

Melnikienė, D. 2009: Dvikalbių žodynų tipologija: monofunkciniai ir bifunkciniai žodynai. *Kalbotyra* 60 (3), 48–56.

Neset, T., Trosterud, T. 2005: Ny norsk-russisk ordbok: Ei leksikografisk storhending. *Lexiconordica* 12, 273–284.

Petrauskas, V. 2001: *Ispanų-lietuvių kalbų žodynas*, Vilnius: Žodynas.

Petrauskas, V. 2002: *Italų-lietuvių kalbų žodynas*, 3-iasis patais. ir papild. leid., Vilnius: Žodynas.

Piročkinas, A. 2004: *Čekų-lietuvių, lietuvių-čekų kalbų žodynas*, Vilnius: Žodynas.

Svensén, B. 2004: *Handbok i lexikografi. Andra, omarbetade og utökade upplagan*, Stockholm: Norstedts.

Sližienė, N. 1994: *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas I t.*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Sližienė, N. 1998: *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas II t. (1)*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Sližienė, N. 2004: *Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas. II t. (2)*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.

Išnašos

[1] Pavyzdžiui, „Rusų-lietuvių, lietuvių-rusų kalbų žodyne“ (Galnaitytė 2003), „Čekų-lietuvių, lietuvių-čekų kalbų žodyne“ (Piročkinas 2004) nurodyta tautybes, profesijas ir pan. žyminčių lietuviškų daiktavardinių ekvivalentų galūnė. „Italų-lietuvių kalbų žodyne“ (Lanza 2010) teikiamos ir lietuviškų ekvivalentų junglumo nuorodos.

[2] Lietuviški ekvivalentai kirčiuojami, pavyzdžiui, „Didžiajame rusų-lietuvių kalbų žodyne“ (Lemchenas 2011), „Ispanų-lietuvių kalbų žodyne“ (Petrauskas 2001), „Italų-lietuvių kalbų žodyne“ (Petrauskas 2002) ir kt.

[3] L1 – žodyno pagrindinio adresato gimtoji kalba, L2 – žodyno pagrindinio adresato svetimoji kalba.

[4] Šio lietuviško termino išaiškinimą žr. Melnikienė 2009: 49.

[5] Daug dvikrypčių žodynų yra išleidę skandinavai, pvz., LEXIN projekto metu buvo sukurtas švedų kalbos žodyno pagrindas, kuriame pateikta daug papildomos informacijos apie švedų kalbos lemas. Tas pagrindas išverstas į dvidešimt kalbų, apie kurias duodama informacijos, naudingos švedui, norinčiam išmokti Švedijos imigrantų kalbų (plačiau apie tai žr. Gellerstam 1999).

[6] Berkov, V. P. et al. 2003: *Stor norsk-russisk ordbok*, Oslo: Kunnskapsforlaget.

[7] Žinoma, kai kalbame apie „popierinius“ žodynus. Elektroniniuose žodynuose tinkamus techninius sprendimus rasti yra žymiai paprasčiau.

[8] Čia ir toliau iš „Norvegų-lietuvių kalbų žodyno“ cituojama tik aprašomajam reiškiniui aktuali straipsnio informacija. Neaktuali informacija čia neįtraukta.

[9] Straipsnyje analizuojamų lietuviškų veiksmažodžių valentingumas nurodomas pagal N. Sližienės „Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodyno“ (Sližienė 1994, 1998, 2004) informaciją.

[10] Apie sangrąžinių veiksmažodžių teikimą ir šią straipsnio struktūrinę dalį plačiau žr. Griškevičienė 2012.

Gauta: 2013 vasario 20 d.

Priimta: 2013 kovo 15 d.

AURELIJA GRIŠKEVIČIENĖ

Vilniaus universitetas

Skandinavistikos centras

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius

[aurelija.griškevičienė@flf.vu.lt]